

ONDERWIJSNETWERK VOOR OP DE NATUUR GEBASEERDE OPLOSSINGEN (NATURE-BASED SOLUTIONS EDUCATION NETWORK, NBS EDUWORLD) PRESENTEERT:

ZADEN VOOR LEVEN

EEN LEERSCENARIO

Gefinancierd door de Europese Unie. Geuite meningen zijn uitsluitend die van de auteur(s) en zijn niet noodzakelijkerwijs een afspiegeling van die van de Europese Unie of de Europese Commissie. Noch de Europese Unie, noch de subsidieverstrekker kunnen ervoor verantwoordelijk worden gehouden.

Over NBS EduWORLD:

NBS EduWORLD is een Horizon Europe-project dat wordt gefinancierd door de Europese Unie en gecoördineerd door European Schoolnet (EUN). Het algehele doel van NBS EduWORLD is om een NBS-geletterde samenleving te ontwikkelen, waarbij een eerlijke transitie naar een duurzame toekomst wordt ondersteund. Daarvoor creëert NBS EduWORLD een NBS-gemeenschap die synergie tussen NBS-professionals en onderwijsgeveenden faciliteert en zorgt voor gratis en gemakkelijke toegang tot NBS-kennis en -hulpmiddelen voor iedereen. Het projectconsortium omvat 16 partners uit 13 Europese landen, allemaal organisaties met een visie en toonaangevende NBS/onderwijs-belanghebbenden uit heel Europa, die samenwerken aan het opzetten van NBS EduWORLD, een gemeenschap die een verschil maakt. Dit leerscenario is gecreëerd in het kader van de 'Nature-Based Solutions in Education Competition for Teachers 2023' van NBS EduWORLD.

De 'Nature-Based Solutions in Education Competition for Teachers 2023', gecoördineerd door European Schoolnet (EUN), maakt deel uit van het project NBS EduWorld, gefinancierd door de Europese Unie (subsidieovereenkomst nr. 101060525). De wedstrijd wordt ondersteund door Trane Technologies en Scientix. Scientix wordt gefinancierd door het onderzoeks- en innovatieprogramma H2020 van de Europese Unie – project Scientix 4 (subsidieovereenkomst nr. 101000063). Geuite meningen zijn uitsluitend die van de auteur(s) en zijn niet noodzakelijkerwijs een afspiegeling van die van de Europese Unie of de Europese Commissie. Noch de Europese Unie, noch de subsidieverstrekker kunnen ervoor verantwoordelijk worden gehouden.

**NBS
EduWORLD****Funded by
the European Union****TRANE
TECHNOLOGIES**

OP DE NATUUR GEBASEERDE OPLOSSINGEN LEERSCENARIO

Zaden voor leven

door Luigia Palumbo

Uittreksel

Middelbare scholieren leggen in samenwerking met experts en familie een moestuin op het schooldak aan. De activiteiten van dit leerscenario (LS) worden uitgevoerd om een ongebruikt deel van de school opnieuw te ontwikkelen, waarbij acties ten gunste van biodiversiteit, klimaatverandering en stedelijke herontwikkeling worden bevorderd.

Trefwoorden

Moestuin op het dak, stedelijk ecosysteem; collaboratief en samenwerkend leren.

Inleiding

"Op de natuur gebaseerde oplossingen (NBS) zijn oplossingen die door de natuur worden geïnspireerd en ondersteund, die kosteneffectief zijn, tegelijkertijd ecologische, sociale en economische voordelen opleveren en helpen veerkracht op te bouwen. Dergelijke oplossingen brengen meer en meer diverse natuur en natuurlijke kenmerken en processen in steden, landschappen en zeegezichten, door middel van lokaal aangepaste, hulpbronnenefficiënte en systemische interventies. Op de natuur gebaseerde oplossingen moeten daarom de biodiversiteit ten goede komen en de levering van een reeks ecosysteemdiensten ondersteunen."

Bron: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/environment/nature-based-solutions_en

Om dit leerscenario effectiever te gebruiken, worden docenten aangemoedigd om het volgende te doen:

- De lijst van [recente EU-publicaties over op de natuur gebaseerde oplossingen](#) bekijken.
- Meer te weten komen over het [GreenComp-kader](#) van de Europese Unie voor duurzaamheidscompetenties en hoe dit leerlingen kan helpen andere vaardigheden te ontwikkelen
- Inspiratie vinden in [de leerscenario's](#) die ontwikkeld zijn tijdens de Integrating Nature-Based Solutions in Education Pilot (gefinancierd door de EC en gecoördineerd door PPMI, in samenwerking met EUN).
- Lezen over [Nature-based solutions: Transforming cities, enhancing well-being](#) ('Op de natuur gebaseerde oplossingen: steden omvormen, welzijn verhogen', ook beschikbaar als een gedetailleerde PDF).
- Meer te weten komen over op de natuur gebaseerde oplossingen door NBS-casestudy's te bekijken in verzamelingen zoals [NetworkNature](#), [Oppla](#) en [Urban Nature Atlas](#).
- Contact op te nemen met NBS-beoefenaars of wetenschappers die op dat gebied werken (die zijn te vinden via [Oppla](#)).
- Gebruikmaken van de diensten '[Ask Oppla](#)' en [NetworkNature Helpdesk](#) voor hulp bij technische/wetenschappelijke vragen over NBS.
- Lezen over de [Europese Green Deal](#) om de huidige EU-strategie over klimaatverandering en herstel na COVID te begrijpen
- De [Biodiversiteitsstrategie voor 2030](#) van de Europese Unie lezen om meer te weten te komen over de uitdagingen waarmee de natuur in Europa te maken heeft

Overzicht

Samenvatting	
<i>Vak</i>	Natuurwetenschap, wiskunde, technologie, ICT, moedertaal of geletterdheid
<i>Maatschappelijke NBS-uitdagingsgebieden</i>	☒ Versterking van biodiversiteit ☒ Beheer van groene ruimte ☒ Kennisopbouw voor duurzame stedelijke transformatie
<i>GreenComp-competenties</i>	Gebied: Belichamen van duurzaamheidswaarden

Samenvatting

	☒ Waarderen van duurzaamheid ☒ De natuur bevorderen Gebied: Omarmen van complexiteit in duurzaamheid ☒ Kritisch denken ☒ Framen van het probleem Gebied: Voorstellen van duurzame toekomst ☒ Verkennend denken Gebied: Werken voor duurzaamheid ☒ Collectieve macht
<i>Leeftijd van leerlingen</i>	13-14 jaar
<i>Vorbereidingstijd</i>	3 uur
<i>Lestijd</i>	8 uur
<i>Gebruikte online lesmaterialen</i>	Om video's te bekijken: - YouTube, https://www.youtube.com Om content te ontwerpen en creëren: - Canva, https://www.canva.com - Genially, https://www.genial.ly - Adobe Express, https://www.adobe.com/products/photoshopexpress.html - Snappa, https://www.snappa.com - Storybird, https://www.storybird.com - Pixton, https://www.pixton.com Om de natuur te verkennen en planten te identificeren: - Seek by iNaturalist, https://www.inaturalist.org/pages/seek_app - PlantNet Plant Identification, https://identify.plantnet.org/ - iNaturalist, https://www.inaturalist.org Om kaarten te verkennen en te navigeren: - Google Maps, https://www.google.com/maps Om bestanden op te slaan en te beheren: - Google Drive, https://www.google.com/drive - OneDrive, https://www.microsoft.com/en-us/microsoft-365/onedrive/online-cloud-storage Om online QR-codes te genereren: - QR Code Generator, https://www.qrstuff.com

Samenvatting

	- QRStuff, https://www.qrstuff.com Om een rubriek te maken: - Rubistar, http://rubistar.4teachers.org - Quick Rubric, https://www.quickrubric.com - iRubric, https://www.rcampus.com/irubric
<i>Gebruikte offline lesmaterialen</i>	Papier, schaar, lijm, Microsoft Excel, houten bordjes.
<i>Gebruikte NBS-hulpmiddelen</i>	- Roof Garden: cosa sono e come trasformano le città in luoghi sempre più verdi (infobuildenergia.it) (IT), https://www.infobuildenergia.it/approfondimenti/roof-garden-cosa-sono-e-come-trasformano-le-citta-in-luoghi-sempre-piu-verdi/ - Green Roof of Aimé Césaire School Complex Oppla (ENG alternative), https://oppla.eu/casestudy/19519 - Environmental studies: the schools being powered by nature Green schools The Guardian, https://www.theguardian.com/teacher-network/2016/jul/21/environmental-studies-the-schools-being-powered-by-nature - Top FREE Nature-Based Learning Curriculums for Schools and Homeschools - Childhood By Nature, https://www.childhoodbynature.com/top-free-nature-based-learning-curriculums-for-schools-and-homeschools/ - Greenroof Experiment - Barking Riverside, https://oppla.eu/casestudy/17556 - The 2nd Edible Cities Network Conference - Advancing the Edible City: Ideas, https://networknature.eu/2nd-edible-cities-network-conference-advancing-edible-city-ideas - Evalueren van de impact van op de natuur gebaseerde oplossingen, https://op.europa.eu/s/x55y - Een daktuin van de Diakonissen Klinik, https://una.city/nbs/augsburg/roof-garden-diakonissen-klinik - Een moestuin op een stedelijk dakterras, https://una.city/nbs/aix-en-provence/vegetable-garden-urban-terrace - De volkstuin van Via Gandusio, https://una.city/nbs/bologna/community-garden-gandusio

Licentie

Attributie Gelijk delen 4.0 Internationaal (CC BY-SA 4.0) Deze licentie staat anderen toe om uw werk te combineren, aan te passen en uit te bouwen, zelfs voor commerciële doeleinden, zolang ze u vermelden en hun nieuwe werk onder identieke voorwaarden licentiëren. Dit is de licentie die Wikipedia gebruikt en die wordt aanbevolen voor

materialen die zouden profiteren van het opnemen van inhoud uit Wikipedia en vergelijkbaar gelicentieerde projecten.

Integratie in het curriculum

Natuurwetenschap:

- Het leven van planten observeren
- De transformaties in het natuurlijke milieu observeren en interpreteren
- De planten verzorgen

Wiskunde:

- De onderdelen van het perk voor de daktuin berekenen en meten
- Het volume aan bodem voor het groenteperk berekenen

Technologie:

- Het groenteperk bouwen

ICT:

- Een interactieve monitor, computer, tablet, online tools gebruiken

Italiaans:

- Een kort gedicht schrijven
- Een artikel voor de schoolwebsite schrijven

Doel van de les

Het doel van de les is om een directe connectie tussen de leerlingen en de natuur binnen de schoolomgeving te leggen. Dit wordt bereikt door het aanleggen van een moestuin op het dak in samenwerking met experts en familie. De activiteiten zijn erop gericht een ongebruikt oppervlak van de school nieuw leven in te blazen en inspanningen gericht op biodiversiteit, klimaatverandering en stedelijke herontwikkeling te bevorderen.

Uitkomst van de les

Leerlingen leggen een vierkante moestuin op het dak aan om op een duurzame manier het schooldak opnieuw te ontwikkelen. Ze schrijven korte gedichten waarin de geteelde groenten de hoofdpersonen zijn. Tot slot schrijven ze samen een tekst over de ervaring voor publicatie op de schoolwebsite.

Trends

- Flipped classroom: leerlingen bekijken video's en bespreken die daarna in de klas.
- Projectgebaseerd leren: leerlingen lossen problemen op en vinden oplossingen.
- Peer learning: leerlingen helpen elkaar en nemen iedereen mee.

Vaardigheden van de 21e eeuw

- Leer- en innovatievaardigheden: leerlingen krijgen de opdracht om in samenwerking tot een oplossing te komen.
- Kritisch denken: leerlingen stellen ideeën voor, analyseren ze en doen aan zelfreflectie.
- Creativiteit en innovatie: leerlingen ontwikkelen hun originele nieuwe oplossingen.
- Samenwerking: leerlingen ontwikkelen hun originaliteit en stellen zich open voor nieuwe oplossingen voor te stellen.

STEM-strategiecriteria

Elementen en criteria		Hoe wordt dit criterium in het leerscenario behandeld?
Instructie		
<i>Personaliseren van het leren</i>		Het leerscenario bevat verschillend soorten activiteiten om alle leerlingen aan te spreken en te motiveren. Het onderwerp van een moestuin op het schooldak helpt ze om verschillende concepten op een leuke en motiverende manier te onderzoeken.
<i>Probleem- en projectgebaseerd leren (PBL)</i>		In dit LS plannen en bouwen leerlingen het groentepark en vinden daarbij hun eigen oplossingen volgens hun vermogens en interesses.
<i>Onderzoekend wetenschapsonderwijs (IBSE)</i>		In dit LS doen leerlingen onderzoek, verzinnen mogelijke oplossingen en creëren, testen en verbeteren die waar nodig.
Implementatie van het curriculum		
<i>Nadruk op STEM-onderwerpen en -competenties</i>		Leerlingen observeren direct de levenscyclus van een plant en werken in groepjes aan het ontwerp van een moestuin op het dak.
<i>Interdisciplinaire instructie</i>		Het leerscenario dekt verschillende onderwerpen en vakken. Zo worden planten bijvoorbeeld onderwerp van korte gedichten in het kader van literatuurles (in dit geval Italiaans).
<i>Contextualisering van STEM-onderwijs</i>		Natuurwetenschap wordt een middel om het schooldak te verbeteren en biedt een duurzame oplossing.
Evaluatie		
<i>Continue evaluatie</i>		De docent observeert het gedrag, de betrokkenheid van de leerlingen en de uitvoering van de opgegeven opdrachten tijdens alle fasen (rubriek).
<i>Gepersonaliseerde evaluatie</i>		Alle leerlingen dragen aan de activiteiten bij op basis van wat ze zelf kunnen doen, en ze reflecteren op hun eigen leerproces.
Professionalisering van medewerkers		
<i>Professionele ontwikkeling</i>		Het LS biedt activiteiten en materialen voor docenten om hun kennis over het onderwerp van op de natuur gebaseerde oplossingen uit te breiden.
Schoolleiding en -cultuur		
<i>Hoog niveau van samenwerking tussen medewerkers</i>		Dit LS vraagt om samenwerking met literatuurdocenten om de korte gedichten en het artikel voor de website te produceren.
Verbanden		

Elementen en criteria	Hoe wordt dit criterium in het leerscenario behandeld?
<i>Met ouders/verzorgers</i>	Ouders helpen leerlingen bij het bouwen van het groenteperk.
<i>Met universiteiten en/of onderzoekscentra</i>	Banden met een agronoom die aan de universiteit, in een onderzoekscentrum of bij een lokale vereniging werkt en die de leerlingen gaat ondersteunen bij het aanleggen van de daktuin.
Schoolinfrastructuur	
<i>Toegang tot technologie en benodigdheden</i>	Leerlingen gebruiken tablets in de klas en computers in het computerlokaal.

Activiteiten

Naam van de activiteit	Procedure	Tijd
Les 1: Ecosystemen en planten	De docent vraagt leerlingen de volgende video's thuis te bekijken. De video's gaan over onderwerpen die al in de voorgaande twee jaar zijn bestudeerd, zoals ecosystemen¹ en plantenanatomie². Dan volgt een discussie over de abiotische en biotische bestanddelen van het ecosysteem, de energiestroming en de voedingsstoffen. Er wordt een gezamenlijke conceptkaart op de interactieve monitor getekend over de structuur van ecosystemen (met gebruik van Canva³, Genially⁴ enz.).	60'
Les 2: Stedelijk ecosysteem	De docent vraagt: 'Kan de stad als een ecosysteem worden gezien?' Leerlingen laten hun mening weten. Vervolgens identificeren de leerlingen de verschillen, in het bijzonder wat betreft biodiversiteit, tussen stedelijke ecosystemen en andere ecosystemen die minder door mensen worden gedomineerd. Daarna vraagt de docent de leerlingen in tweetallen om ten minste 4 diersoorten en 4 plantensoorten rond hun huis te ontdekken en identificeren, en om foto's ervan te nemen. De docent suggereert het gebruik van de apps Seek by iNaturalist⁵, PlantNet Plant	30'

¹ https://www.youtube.com/watch?v=X9_Vwm-mNiU

² <https://www.youtube.com/watch?v=yTKcUgiZjzM>

³ https://www.canva.com/en_gb/

⁴ <https://genial.ly/>

⁵ <https://play.google.com/store/apps/details?id=org.inaturalist.seek&hl=it&gl=US&pli=1>

Naam van de activiteit	Procedure	Tijd
	Identification ⁶ of iNaturalist ⁷ voor smartphones. De docent maakt een link van de stad op Google Maps en deelt die op Google Classroom. Thuis zetten de leerlingen een speld op de kaart waar ze dieren of spontane planten vonden, en voegen een foto en de naam van de soort toe.	
Les 3: Onze lievelingsgroenten	De docent vraagt leerlingen welke groenten ze eten en wat hun favoriet is. De namen van de groenten worden op de interactieve monitor in een tabel genoteerd en daarna wordt (met behulp van Excel) een statistische grafiek gemaakt met de keuzes van de leerlingen. Leerlingen doen dit in tweetallen in het computerlokaal.	60'
Les 4: Groentepoëzie	De docent laat de leerlingen korte gedichten schrijven op een tablet, met behulp van een tool als Storybird⁸, Pixton⁹ enz. De gedichten gaan over groenten, en de leerlingen schrijven ze in groepjes afhankelijk van hun lievelingsgroenten. De korte gedichten worden in de les gedeeld.	60'
Les 5: Vierkant groenteperk	Nadat er door de eerdere activiteiten een emotionele band tussen leerlingen en groenten is gekweekt, vraagt de docent de leerlingen om de levenscyclus van enkele van hun lievelingsgroenten te observeren. De docent toont daarna een moestuin op het dak van andere scholen en stelt aan de leerlingen voor om een vierkant perk (1 m x 1 m x 18 cm) te bouwen, dat verdeeld is in 9 kleine vierkante gedeelten voor verschillende gewassen. Een agronoom die aan een universiteit, in een onderzoekscentrum of bij een lokale landbouwvereniging werkt, wordt op de school uitgenodigd om uit te leggen hoe de gewassen gekozen worden en wanneer je die zaait. De leerlingen besluiten samen met de expert welke gewassen worden gezaaid en wijzen twee van de negen vierkanten aan voor bloemen om bestuivers te lokken.	60'
Les 6: Berekening van de benodigde materialen	In groepjes (3-4 leerlingen) berekenen leerlingen hoeveel hout er nodig is om een	30'

⁶ <https://play.google.com/store/apps/details?id=org.plantnet&hl=it&gl=US>

⁷ <https://play.google.com/store/apps/details?id=org.inaturalist.android&hl=it&gl=US>

⁸ <https://storybird.com/>

⁹ <https://www.pixton.com/>

Naam van de activiteit	Procedure	Tijd
	groenteperk van 1 m x 1 m x 18 cm te bouwen, met vier scheidingspanelen om 9 kleine vierkanten te krijgen. Daarna berekenen ze het benodigde bodemvolume om het te vullen.	
Les 7: Bouw van het vierkante groenteperk	Op zaterdag, als er geen lessen op school zijn en de ouders niet werken, wordt het groenteperk op het schooldak gebouwd en met bodem gevuld. Daarna worden de zaden in de bodem geplant.	60'
Les 8: Groentegroei	Twee keer per week geven de docent en de leerlingen de planten water, observeren ze de ontwikkeling ervan, nemen foto's en schrijven hun waarnemingen in een logboek. De klas wordt in negen groepjes verdeeld, zodat elke groep de ontwikkeling van een type plant of bloem volgt. Elke groep maakt een QR-code (met een online QR-generator¹⁰) met de kenmerken van het toegewezen gewas. De QR-code wordt gelamineerd en op een bordje in het kleine vierkant van het gewas geplaatst.	60'
Les 9: Groenten oogsten	Nadat de groenten zijn geoogst, schrijven de leerlingen gezamenlijk, in één document dat door de docent is aangemaakt in een online cloud ¹¹ , een artikel over de ervaring voor publicatie op de schoolwebsite.	60'
Les 10: Feedback van leerlingen	De docent opent de discussie door de leerlingen te vragen of de ervaring interessant was, welke activiteit ze het leukst vonden en wat er verbeterd moet worden.	30'

Evaluatie

Voor dit leerscenario worden geen traditionele evaluatiematerialen zoals quizen of vragen gebruikt. In plaats daarvan is er in elke les een activiteit die informatie geeft over het cognitieve en emotionele traject van elke individuele leerling. De toegepaste natuurwetenschappelijke en wiskundige kennis, evenals digitale activiteiten en samenwerking, worden in een rubriek geëvalueerd. Deze rubriek dient door de docent gepersonaliseerd te worden, afhankelijk van het schoolcurriculum en de realiteit van de

¹⁰ Bijvoorbeeld: QR Code Generator, <https://www.qrstuff.com>, of QRStuff, <https://www.qrstuff.com>

¹¹ Bijvoorbeeld: Google Drive, <https://www.google.com/drive>, of OneDrive, <https://www.microsoft.com/en-us/microsoft-365/onedrive/online-cloud-storage>

leerlingen. Deze rubriek kan aangemaakt worden met [Rubistar](#)¹² of [iRubric](#)¹³. Een voorbeeld is te vinden in de **bijlage**.

Feedback van leerlingen

In plaats van leerlingen een enquête te geven, dienen docenten aan het einde van elke les een bespreking te houden met de leerlingen. Op deze manier kan de docent rekening houden met de emoties van de leerlingen om volledig te begrijpen hoe betrokken ze bij de activiteiten waren.

¹² <http://rubistar.4teachers.org/index.php>

¹³ <https://www.rcampus.com/indexrubric.cfm>

Bijlage

Rubriek-ID: 2912638

Vaardigheden in samenwerking – Zaden voor leven

CATE- GORIE	4	3	2	1
Bijdragen	Komt altijd met nuttige ideeën bij het deelnemen aan de groep en in klassikale discussies. Een duidelijke leider die veel inspanningen bijdraagt.	Komt doorgaans met nuttige ideeën bij het deelnemen aan de groep en in klassikale discussies. Een sterk groepslid dat goed zijn best doet!	Komt soms met nuttige ideeën bij het deelnemen aan de groep en in klassikale discussies. Een adequaat groepslid dat doet wat nodig is.	Komt zelden met nuttige ideeën bij het deelnemen aan de groep en in klassikale discussies. Kan weigeren om deel te nemen.
Kwaliteit van het werk	Leverd werk van de hoogste kwaliteit.	Leverd werk van hoge kwaliteit.	Leverd werk dat soms gecontroleerd/overgegaan moet worden door andere groepsleden om kwaliteit te verzekeren.	Leverd werk dat doorgaans gecontroleerd/overgegaan moet worden door andere groepsleden om kwaliteit te verzekeren.
Tijdmanagement	Gebruikt de tijd altijd goed gedurende het hele project en zorgt dat dingen op tijd af zijn. De groep hoeft geen deadlines of werkverantwoordelijkheden aan te passen omdat deze persoon dingen uitstelt.	Gebruikt de tijd doorgaans goed gedurende het hele project, maar heeft wellicht een ding uitgesteld. De groep hoeft geen deadlines of werkverantwoordelijkheden aan te passen omdat deze persoon dingen uitstelt.	Neigt ernaar om dingen uit te stellen, maar krijgt het altijd uiterlijk op de deadline af. De groep hoeft geen deadlines of werkverantwoordelijkheden aan te passen omdat deze persoon dingen uitstelt.	Krijgt het zelden op de deadline af EN de groep moet deadlines of werkverantwoordelijkheden aanpassen omdat deze persoon dingen uitstelt.
Probleemoplossing	Zoekt en suggereert actief oplossingen voor problemen.	Verfijnt oplossingen die anderen gesuggereerd hebben.	Suggereert of verfijnt geen oplossingen, maar is bereid oplossingen uit te proberen die anderen gesuggereerd hebben.	Probeert geen problemen op te lossen en helpt anderen niet bij het oplossen van problemen. Laat anderen het werk doen.
Houding	Is nooit openlijk kritisch over het project of het werk van anderen. Heeft altijd een positieve houding over de opdracht(en).	Is zelden openlijk kritisch over het project of het werk van anderen. Heeft vaak een positieve houding over de opdracht(en).	Is af en toe openlijk kritisch over het project of het werk van anderen. Heeft doorgaans een positieve houding over de opdracht(en).	Is vaak openlijk kritisch over het project of het werk van anderen. Heeft vaak een negatieve houding over de opdracht(en).
Focus op de opdracht	Blijft voortdurend gefocust op de opdracht en op	Is meestal gefocust op de opdracht en op	Is soms gefocust op de opdracht en op wat er gedaan	Is zelden gefocust op de opdracht en op wat er gedaan

	wat er gedaan moet worden. In hoge mate zelfsturend.	wat er gedaan moet worden. Andere groepsleden kunnen op deze persoon rekenen.	moet worden. Andere groepsleden moeten soms zeuren, aansporen en herinneren om deze persoon bij de les te houden.	moet worden. Laat anderen het werk doen.
Werken met anderen	Luistert bijna altijd naar anderen, wisselt bijna altijd uit met anderen en steunt bijna altijd de inspanningen van anderen. Probeert mensen goed samen te laten werken.	Luistert doorgaans naar anderen, wisselt doorgaans uit met anderen en steunt doorgaans de inspanningen van anderen. Veroorzaakt geen moeilijkheden in de groep.	Luistert vaak naar anderen, wisselt vaak uit met anderen en steunt vaak de inspanningen van anderen, maar is soms geen goed teamlid.	Luistert zelden naar anderen, wisselt zelden uit met anderen en steunt zelden de inspanningen van anderen. Is vaak geen goed teamlid.

NBS
EduWORLD